

Delinquentie bij Brusselse scholieren van Belgische en niet-Belgische afkomst

DIEDERIK COPS^a
 STEFAAN PLEYSIER^b
 EVI VERDONCK^c
 JOHAN PUT^d

Panopticon, 35 (1), 27-49
 © 2014 MAKLU | ISSN 0771-1409 | JANUARI 2014

- a Postdoctoraal onderzoeker Jeugdonderzoekplatform, Leuvens Instituut voor Criminologie, Faculteit Rechtsgeleerdheid, KU Leuven (Corresp.: Diederik.Cops@law.kuleuven.be).
- b Docent jeugdcriminologie en methoden van onderzoek, Leuvens Instituut voor Criminologie, Faculteit Rechtsgeleerdheid, KU Leuven (Corresp.: Stefaan.Pleysier@law.kuleuven.be).
- c Assistent, Leuvens Instituut voor Criminologie, Faculteit Rechtsgeleerdheid, KU Leuven (Corresp.: Evi.Verdonck@law.kuleuven.be).
- d Gewoon hoogleraar jeugd- en welzijnsrecht, Instituut voor Sociaal Recht (ISR) en Leuvens Instituut voor Criminologie (LINC), Faculteit Rechtsgeleerdheid, KU Leuven (Corresp.: Johan.Put@law.kuleuven.be).

ABSTRACT

Research in ethnicity and delinquency, and more specifically on the question whether the ethnic origin of young people is related to delinquent behaviour, has resulted in controversy in numerous occasions in Belgium. This is probably due to the complexity of this relation which is a popular topic in public opinion and political debate, as well as the result of a general lack of clear and reliable data and scientific research. Using the results of a large scale school survey among high school pupils in Dutch speaking secondary schools in the Brussels Capital Region (n=2502), this article aims to add new results to the research domain, while at the same time be aware of the complexities which are inherent to the topic.

Keywords: Ethnicity, delinquency, Brussels, youth

Kernwoorden: Etniciteit, delinquentie, Brussel, jongeren

1. DELINQUENTIE EN AFKOMST: INLEIDING OP EEN BELADEN THEMA

De vraag naar het verband tussen delinquentie en afkomst is in ons land een beladen onderwerp, waarbij zowel op politiek als op maatschappelijk vlak de opinies uiteenlopen (FEYS, 1999: 510). Het weinige onderzoek tot op heden dat hierover iets kan zeggen, gaf in het verleden herhaaldelijk aanleiding tot commotie en discussie, en affineert in dat opzicht de gevoeligheid van het thema in kwestie. Zo wordt ook nu nog vaak verwezen naar de beroering die is ontstaan, zowel in politieke als academische middens, over het onderzoek en rapport van VAN SAN (SMET, 2006; VAN DER LEUN, KROMHOUT, EASTON & WEERMAN, 2010). In 1999 werd Marion VAN SAN als Nederlandse onderzoekster door toenmalig Minister van Justitie Marc Verwilghen gevraagd om een onderzoek uit te voeren naar 'de relatie tussen etniciteit en criminaliteit' (VAN SAN & LEERKES, 2001). Geconfronteerd met de observatie dat onze gevangenis verhoudingsgewijs veel meer 'vreemdelingen' tellen, vond Verwilghen een onderzoek naar 'etniciteit' en de oorzaken van criminaliteit van belang. Nog voor het onderzoek van start ging, kwam

reeds op de vraagstelling kritiek uit politieke en academische hoek. De kritiek hield aan en klonk nog scherper eens het rapport eind 2001 werd vrijgegeven. Volgens die kritiek werd (zowel in het onderzoek als in de vraagstelling door de minister) te onzorgvuldig omgesprongen met de centrale concepten 'ethniciteit' en 'criminaliteit', en werd met name in de zoektocht naar de 'relatie' tussen beide concepten de complexiteit van de thematiek uit het oog verloren. In grote lijnen werd het onderzoek ervan beschuldigd te eenzijdig te focussen op etnisch-culturele verklaringen voor de verschillen in delinquentie tussen verschillende groepen, waardoor andere, en volgens de critici vaak meer relevante, verklaringen voor de relatie tussen ethniciteit en criminaliteit verloren gaan (zie WALGRAVE, 2001; 2002). Zo wees WALGRAVE (2001; 2002) er op dat hij in het onderzoek 'Verstedelijking, sociale uitsluiting van jongeren en straatcriminaliteit' (VERCAIGNE, WALGRAVE, MISTIAEN & KESTELOOT, 2000) tot de conclusie kwam dat niet afkomst en cultuur bepalend zijn voor het plegen van criminaliteit, maar maatschappelijke kwetsbaarheid en sociaaleconomische achterstelling. Het debat werd lang en breed gevoerd, zowel in de Wetstraat als op de opiniepagina's van de kranten (SMET, 2006). Het debat en de commotie hierover werden vrij recent nog eens opgerakeld, toen Marc HOOGHE op basis van een onderzoek met enkele collega's en een publicatie in *British Journal of Criminology* (HOOGHE, VANHOUTTE, HARDYNS & BIRCAN, 2011), in een interview met *De Standaard* de resultaten van dat onderzoek als "het antwoord op de studie van Marion Van San" bestempelde. Een reactie van VAN SAN volgde en op deze reactie nieuwe reacties, van HOOGHE en anderen. Dat de methodologische basis voor de conclusie van HOOGHE bijzonder wankel was, leek voor de media geen beletsel om het vuur verder aan te wakkeren (BILLIET, 2011).¹

Volgens VAN DER LEUN *e.a.* (2010) zijn Belgische criminologen tot op heden, en in vergelijking met bijvoorbeeld Nederland, terughoudender in het onderzoek naar de relatie tussen criminaliteit en afkomst. VAN SAN vertaalde die terughoudendheid als een op 'politieke correctheid' gebaseerd taboe, wat ze overigens nog eens herhaalde naar aanleiding van de uitspraken van Marc HOOGHE. SMET (2006) stelt in de hele discussie naar aanleiding van het rapport VAN SAN het 'Belgische' politiek correcte denken eerder gelijk aan het "niet willen veralgemenen, aan nuanceren en kaderen van de thematiek en aan het waarde hechten aan verklaringen waarin ook sociaal-structurele oorzaken een plaats vinden" (SMET, 2006: 59). In dezelfde lijn concludeert WALGRAVE (2001; 2002) dat onderzoek naar 'allochtonencriminaliteit' in Vlaanderen al lang geen taboe meer is. Wetenschappers, aldus WALGRAVE (2001: 3; 2002: 91), "hebben wel een verantwoordelijkheid en moeten zich bewust zijn van het mogelijke misbruik van rudimentaire, zwak onderbouwde stellingen". Er is in België weliswaar niet erg veel onderzoek naar het thema, maar dat het in ons land niet in wetenschappelijke studies aan bod kwam, klopt niet. Overigens, misschien is het gemak waarmee in Nederland naar dit onderwerp wordt gekeken, wel een typische 'Nederlandse eigenaardigheid' (BRION, 2004). VAN DER LEUN *e.a.* (2010: 110-111) stellen inderdaad dat er minstens bij een deel van de Nederlandse bevolking een soort 'moehaid' lijkt op te treden bij al deze 'openheid'. Meer nog, "de interesse in stigmatiserende effecten neemt weer toe, evenals de aandacht voor het risico op misbruik van registratie naar ethniciteit" (VAN DER LEUN *e.a.*, 2010: 111). Die openheid is in Nederland in zekere zin ook van recente datum, en contrasteert met de voorzichtigere

¹ Terwijl in het oorspronkelijke artikel in *British Journal of Criminology* de juiste conclusies werden geformuleerd, namelijk dat er op gemeentelijk niveau geen rechtstreeks verband werd gevonden tussen het aandeel allochtonen en delinquentie, werd in het daaropvolgende debat deze conclusie naar het individuele niveau geherformuleerd, waarbij werd gesteld dat allochtonen niet meer delinquentie plegen dan autochtonen (BILLIET, 2011).

toon uit de jaren zeventig en tachtig van vorige eeuw. Ook in andere landen ziet men tot op de dag van vandaag vaak grote terughoudendheid in het debat over en onderzoek naar etniciteit en delinquentie. Zo melden VAN DER LEUN *e.a.* (2010: 112) dat bijvoorbeeld Duitsland, om begrijpelijke redenen, zeer terughoudend is met het registreren van etniciteit bij verdachten; in Engeland wordt het debat grotendeels beperkt tot 'selectief politieoptreden, institutioneel racisme en achterstand', en ook in Frankrijk is dit geen evident debat, "*omdat de Franse staat geen immigranten en minderheden ziet, maar enkel Franse staatsburgers*" (VAN DER LEUN *e.a.*, 2010: 112).

Alvorens hieronder een overzicht wordt gegeven van het onderzoek naar criminaliteit en afkomst, en de verklaringen voor een eventueel verband, is het belangrijk om eerst stil te staan bij de centrale concepten – 'criminaliteit' en 'afkomst' – in dit debat en de wijze waarop die concepten in onderzoek worden geoperationaliseerd. Vervolgens bekijken we of er een verband is tussen criminaliteit en afkomst aan de hand van eigen empirisch onderzoek, zijnde een grootschalige survey bij jongeren in het Nederlandstalig secundair onderwijs in Brussel. Hierbij richten we ons niet enkel op mogelijke verschillen in de prevalentie van delinquentie op zich, maar gaan we eveneens op zoek naar inhoudelijke verklaringen voor een mogelijk verband tussen afkomst en delinquent gedrag.

2. HET ONDERZOEK NAAR AFKOMST EN DELINQUENTIE

In het literatuuroverzicht dat volgt, beperken we ons in hoofdzaak tot studies uit België en Nederland. De samenstelling van de bevolking in een land of bepaalde regio hangt immers sterk samen met (een geschiedenis van) migratiebewegingen, en vertoont in dat opzicht grote contextuele verschillen. De Verenigde Staten bijvoorbeeld kenmerkt zich door een polarisering en segregatie tussen zwarte en blanke groepen, terwijl België en Nederland (en Europa in het algemeen) zich meer kenmerken door koloniale en recentere migratiebewegingen, en spanningen tussen de "autochtone" bevolking en "migranten" of "allochtonen" (COPS, 2013: 276). Bovendien laat onderzoek naar afkomst en delinquentie (ook in België en Nederland) zich maar moeilijk vergelijken, omdat vaak verschillende definities en invullingen van de centrale concepten, 'afkomst' en 'delinquentie', worden gebruikt (VAN SAN, 2008).

2.1. Definities

De vaststelling dat in onze gevangenissen in verhouding meer niet-Belgen verblijven, gaf in de publieke opinie en het politieke debat aanleiding tot de hardnekkige overtuiging dat niet-Belgen in verhouding tot Belgen ook meer delinquent gedrag stellen. Uit de statistieken van het Directoraat-Generaal Penitentiaire Inrichtingen blijkt inderdaad dat in 2012 bijna de helft van alle gedetineerden (44.4%) een andere dan de Belgische nationaliteit had (DIRECTORAAT-GENERAAL PENITENTIAIRE INSTELLINGEN, 2012). De focus op deze gevangenisstatistieken is ten dele het gevolg van het tekort aan betrouwbare cijfers over deze thematiek op andere niveaus, zoals politie-, parket- en rechtbankstatistieken, maar ook zelfrapportagestudies.

Er dienen zich echter twee problemen aan. Vooreerst, en dat is voor criminologen een open deur, is het definiëren van "criminaliteit" problematisch. Het onderzoek naar een verband tussen afkomst en criminaliteit maakt grotendeels gebruik van geregistreerde criminaliteitsstatistieken. Uiteraard zijn gevangenisstatistieken, maar ook andere officiële registraties meer stroomopwaarts in de strafrechtelijke keten, geen

correcte weerspiegeling van de “werkelijke” criminaliteit. In de eerste plaats stroomt slechts een fractie van alle delicten in de keten, en bovendien wordt dat aandeel kleiner naarmate men verder in de keten doordringt. Officiële statistieken registreren met andere woorden eerder de activiteit van politiekorpsen en gerechtelijke instanties dan dat ze een goede maat voor criminaliteit zouden zijn. Bovendien verhullen officiële statistieken een mogelijk selectief opsporings- en vervolgingsbeleid door de gerechtelijke apparaten, wat met name in het debat over afkomst en criminaliteit relevant kan zijn (o.a. JUNGER, WITTEBROOD & TIMMAN, 2001: 99; BLOKLAND, GRIMBERGEN, BERNASCO & NIEUWBEERTA, 2010).

In een positivistische opwelling dacht men het *dark number* probleem in de officiële registraties van criminaliteit op te lossen door burgers te vragen naar hun dader- en slachtofferschap. Echter, de naïviteit die de tijdsgeest van het ontstaan van deze *self-reports* en *victim surveys* kleurt, heeft ondertussen plaats gemaakt voor een meer realistische kijk op de mogelijkheden en vooral ook beperkingen van deze instrumenten (zie o.a. PLEYSIER & PAUWELS, 2011; PLEYSIER, VERVAEKE & GOETHALS, 2010; PAUWELS & PLEYSIER, 2009; 2008). Naast de klassieke fouten bij surveyonderzoek – steekproeffout, dekkingsfout, non-respons fout en meetfout – wijzen ALVERDIJK & ELFFERS (2012) onder andere op problemen met betrekking tot de herinnering, de relatie tot de referentieperiode (*telescoping*), de definiëring en interpretatie van de bevraagde feiten, het niet willen rapporteren van dader- of slachtofferschap. In hun onderzoek stellen ze in dat opzicht ook vast dat er een bijzonder grote discrepantie is tussen wat respondenten in een slachtofferbevraging rapporteren en wat in politiestatistieken over dat slachtofferschap terug te vinden is, en vice versa (ALVERDIJK & ELFFERS, 2012). Zelfrapportage-onderzoek en slachtofferenquêtes kunnen met andere woorden niet worden gezien als dé oplossing of het alternatief voor de problemen met officiële criminaliteitscijfers; ook deze instrumenten hebben te kampen met eigen en niet te onderschatten knelpunten. Ten tweede is ook de definitie en invulling van ‘afkomst’ allesbehalve probleemloos. Hoewel de tweedeling ‘autochtoon’-‘allochtoon’ maatschappelijk en politiek vaak gebruikt wordt, is dit in het kader van wetenschappelijk onderzoek veel minder voor de hand liggend. Een eerste pertinente vraag betreft het te hanteren criterium voor de afbakening tussen individuen die als respectievelijk ‘autochtoon’ dan wel ‘allochtoon’ worden beschouwd. Zo maakt het veelbesproken onderzoek van VAN SAN (VAN SAN & LEERKES, 2001) gebruik van nationaliteit als operationalisering voor afkomst; het spreekt echter voor zich dat nationaliteit geen geldige indicator voor afkomst kan zijn, omdat “*enerzijds de actuele nationaliteit kan verschillen van de etnische origine, en anderzijds omdat nationaliteit de groep van origine, of het verschil in cultuur niet duidelijk maakt*” (SMET, 2006: 56). Zo identificeert men bepaalde groepen omwille van hun Belgische nationaliteit als autochtoon, terwijl hun etnische afkomst eerder aanleunt bij wat doorgaans als allochtoon wordt aanzien. In ons land wordt evenwel enkel de nationaliteit geregistreerd, waardoor bijvoorbeeld jongeren van Marokkaanse afkomst op basis van hun nationaliteit vaak als Belg worden geregistreerd. In Nederland kan men vanuit de officiële statistieken van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) een complexer en correcter beeld schetsen van de samenhang tussen afkomst en criminaliteit (BLOKLAND *e.a.*, 2010). Sinds 2002 kunnen gegevens uit het Herkenningssysteem (HKS) van de politie gekoppeld worden aan gegevens uit de Gemeentelijke Basis Administratie (GBA), waardoor ook criminaliteit bij ‘tweede generatie’ jongeren, zij die in Nederland geboren zijn maar ten minste één ouder hebben die in het buitenland is geboren, in beeld kan worden gebracht. Echter, ook deze keuze roept een aantal vragen met betrekking tot de definiëring van afkomst op en ontloopt het problematische karakter van de

categorieën “allochtoon” en “autochtoon” evenmin (LAHLAH, VAN DER KNAAP, BOGAERTS & LENS, 2013; VAN DER HAAR & YANOW, 2011; SCHINKEL, 2013). De term ‘allochtoon’ omvat een brede groep van jongeren die onder verschillende statuten in ons land verblijven, en roept meestal een sfeer van problemen op (VETTENBURG, 2012: 59).

Met bovenstaande beperkingen in het achterhoofd is in deze bijdrage de afkomst van de ouders het vertrekpunt. Jongeren werden gevraagd om het land van afkomst van zowel vader als moeder aan te duiden. Jongeren waarvan beide ouders van Belgische afkomst zijn, worden als ‘jongeren van Belgische afkomst’ gedefinieerd. Jongeren waarvan beide ouders van vreemde afkomst zijn, worden als ‘jongeren van niet-Belgische afkomst’ beschreven. Uiteraard houdt een opdeling via dit criterium ook beperkingen in. Dit betekent immers dat een relatief omvangrijke groep, namelijk jongeren waarvan één ouder van Belgische afkomst is en de andere ouder een niet-Belgische afkomst heeft, niet wordt mee opgenomen in dit onderzoek. Bovendien doet deze tweedeling ook onrecht aan de grote diversiteit en complexe samenstelling binnen beide groepen. De paradox is dat net deze grote diversiteit in kwantitatief onderzoek noodzakelijk moet worden herleid tot dergelijke ruwe tweedeling, aangezien een groot deel van de geïdentificeerde groepen te klein is om afzonderlijk en op een betekenisvolle manier – althans betekenisvol in het licht van kwantitatief onderzoek – van naderbij te bekijken. Op de implicaties hiervan komen we verder in de bespreking van de resultaten nog terug.

2.2. De relatie tussen afkomst en delinquentie

Wanneer men abstractie maakt van de bovenstaande en belangrijke knelpunten, dan wijst (inter)nationaal onderzoek in grote lijnen op een oververtegenwoordiging van bepaalde groepen in de statistieken over delinquentie (o.a. TONRY, 1997; HAEN MARSHALL, 1997). Nederlandse studies tonen aan dat groepen met een niet-Nederlandse afkomst in de meeste gevallen zijn oververtegenwoordigd in de geregistreerde criminaliteit (BLOKLAND *e.a.*, 2010)². Vooral Antillianen, Marokkanen en Surinamers vallen op door hun groter aandeel, al bestaan er aanzienlijke verschillen naar delicttype. Uit een zelfrapportage onderzoek (SKEKETEE & JUNGER-TAS, 2008) blijkt bijvoorbeeld dat jongeren van Turkse afkomst vooral geweldsdelicten plegen, terwijl jongeren van Marokkaanse afkomst meer vermogensdelicten rapporteren.

De weinige studies in ons land die de omvang en aard van (jongeren)criminaliteit naar afkomst in kaart hebben proberen te brengen, bieden evenmin een duidelijk beeld. SCOYER (2010: 74) analyseerde op basis van de politiestatistieken in Antwerpen minderjarige verdachten en keek daarbij naar de nationaliteit van de betrokken minderjarigen. Zij vond dat het aantal geregistreerde feiten met Oost-Europese verdachte jongeren in 2007 toegenomen is sinds 2000. De studies van VERCAIGNE *e.a.* (2000) en BROLET (2006) keken naar de Brusselse context. BROLET (2006: 157) concludeerde uit haar dossieranalyse bij de Brusselse jeugdrechtbank dat meer dan de helft van de minderjarige daders van fysiek geweld de Belgische nationaliteit hebben; jongeren met Noord-Afrikaanse nationaliteit vertegenwoordigen ongeveer een kwart van de totale onderzoekspopulatie. In een survey bij scholieren in het Franstalige Brusselse onderwijs (N=646) stelden JACOBS & REA (2007) vast dat scholieren die minstens één ouder van niet-Belgische afkomst hadden, licht oververtegenwoordigd waren bij de zelfrapportage van fysiek geweld. In datzelfde onderzoek zagen ze dat die groep

² Zoals eerder in deze bijdrage vermeld, kan in Nederland gebruik worden gemaakt van het HKS waardoor het mogelijk is om het geboorteland van de ouders van de geregistreerde verdachten te achterhalen.

ook vaker dan jongeren met Belgische ouders slachtoffer was van fysiek geweld. Ook VERCAIGNE *e.a.* (2000) hanteerden “afkomst”³ in plaats van ‘nationaliteit’. Uit hun zelfrapportage-onderzoek bij Brusselse scholieren (N=4498) blijkt dat jongeren van Marokkaanse of Turkse afkomst in totaal niet meer delicten maar wel andere delicten rapporteren, zoals inbraken, autodiefstallen, mensen lastig vallen op straat of iemand in elkaar slaan; jongeren van Belgische afkomst lijken dan weer meer vandalisme en drugsdelicten te plegen (VERCAIGNE *e.a.*, 2000; WALGRAVE, 2002). Daarnaast analyseerden VERCAIGNE *e.a.* (2000) ook nog 2580 processen-verbaal (pv’s) op het Brusselse jeugdparquet. Hieruit blijkt dat bij de aangehouden en de groep jongeren van Belgische afkomst veel kleiner is dan de groep van Marokkaanse afkomst (respectievelijk 23% en 39%). Deze resultaten suggereren dat jongeren omwille van hun Marokkaanse afkomst een aanzienlijk hoger risico op vasthouding lopen.

2.3. Mogelijke verklaringen

Ondanks de beperkingen en valkuilen bij het onderzoek naar afkomst en criminaliteit, lijken de meeste studies te wijzen op een oververtegenwoordiging van bepaalde groepen. Het al dan niet vaststellen van een verband is slechts een eerste stap. Interessanter is de vraag waarom deze of gene groepen schijnbaar meer criminaliteit plegen of althans vaker als dusdanig geregistreerd worden. In wat volgt bespreken we beknopt de belangrijkste verklaringen uit voorgaand onderzoek voor een samenhang tussen afkomst en criminaliteit.

Hierboven verwezen we reeds naar de in ons land ruchtmakende studie van VAN SAN en LEERKES (2001). In deze studie ligt de focus op culturele verschillen in bijvoorbeeld gezins- en opvoedingssituaties ter verklaring van de oververtegenwoordiging van jongeren van voornamelijk Marokkaanse en Turkse afkomst in bepaalde vormen van criminaliteit. VAN SAN bouwt hiermee verder op haar proefschrift waarin ze vanuit een culturalistisch perspectief het delinquent gedrag van Curaçaose jongens in Nederland bestudeerde (VAN SAN, 1998; HEBBERECHT, DUCHATEAU & VAN POECK, 2005). Dit eerste perspectief waarbij cultuur als verklaring centraal staat, is niet zonder gevaar (zie ook WALGRAVE, 2001; 2002). Het belangrijkste bezwaar berust op ‘de redeneerfout van het essentialisme’ (BOVENKERK, 2009: 14) of het ‘culturisme’ (SCHINKEL, 2008: 10). Hierbij wordt de verklaring voor criminaliteit gevonden in en beperkt tot cultuur, waarbij *“de suggestie gewekt wordt dat etniciteit of cultuur op zichzelf een verklarende factor vormt”* (BLOKLAND *e.a.*, 2010: 150; SMET, 2006: 57; VAN DER HOEVEN, 2006: 179). SCHINKEL (2008: 10) stelt terecht: *“wie uitgaat van een dergelijke culturele bepaaldheid, kan bovendien niet verklaren waarom die cultuur in het ene geval wel, en in het andere geval niet tot problemen leidt”*. Dergelijke focus verhult dat het niet afkomst, ‘cultuur’ of ‘eticiteit’, maar de positie van mensen in een omgeving is die hun handelen bepaalt. Overigens loopt deze redenering parallel met het methodologische debat omtrent de vermeende causaliteit van het verband. De suggestie wordt gewekt dat afkomst, etniciteit of cultuur op zichzelf een verklarende factor is, terwijl het hoogstens een schijnverklaring kan zijn (BLOKLAND *e.a.*, 2010; SCHINKEL, 2008; WIKSTRÖM, 2008). In het recente themanummer ‘Levensbeschouwing en criminaliteit’ van het Tijdschrift voor Criminologie stellen de redacteuren terecht dat op die manier een beschrijvend kenmerk (‘persoon X is afkomstig uit Marokko’) ten onrechte als verklaring wordt aanzien: *“wat persoon X doet wordt bepaald door zijn Marokkaanse afkomst”* (COENE, DUMORTIER, HUISMAN, RUITER

³ De afkomst van de jongere werd bepaald aan de hand van de afkomst van de vader (VERCAIGNE *e.a.*, 2001: 88).

& VAN STOKKOM, 2013: 127). Afkomst is echter niet meer dan een attribuut, een *“sociale categorie die op zijn best een verwijzing kan vormen naar de achterliggende oorzaken”* (BLOKLAND e.a., 2010: 150).

Ook een tweede perspectief kwam impliciet al aan bod. Volgens WALGRAVE (2001; 2002) moet de verklaring, eerder dan in culturele aspecten van de verschillende groepen, gezocht worden in de problematische relatie tussen bepaalde groepen jongeren en de politie. Deze benadering – ook wel de discriminatiethese genoemd – legt de nadruk op racisme en andere vormen van uitsluiting als oorzaak van het gepleegde of geregistreerde delinquente gedrag van jongeren van niet-Belgische afkomst (WALGRAVE, 2001; 2002; VERCAIGNE e.a., 2000; DUCHATEAU e.a., 2004; FOBLETS, DJAIT & PIETERS, 2004; BROLET, 2006). Het gaat hierbij zowel over selectief politieoptreden als over discriminatie in de strafrechtsskete ten aanzien van personen met een niet-Belgische nationaliteit of afkomst. Onderzoek (WALGRAVE, 2001; 2002; VERCAIGNE e.a., 2000) komt tot de conclusie dat jongeren van Marokkaanse afkomst, in vergelijking tot jongeren van Belgische afkomst, en onder controle van een reeks andere factoren, vaker werden opgepakt en aangehouden, en langer werden vastgehouden.

Een volgend perspectief richt zich op sociaaleconomische status (SES), achterstelling en *strain*. Deze invalshoek wijt criminaliteit onder jongeren met een andere afkomst aan een doorgaans minder gunstige SES en maatschappelijke positie (BLOKLAND e.a., 2010; VAN DER LEUN e.a., 2010: 113). Echter, eerdere studies (o.a. JENNISSEN & BLOM, 2007) vonden dat jongeren van Nederlandse afkomst met een vergelijkbare lagere sociale positie minder vaak in de geregistreerde statistieken voorkomen dan bepaalde andere groepen. Dit is niet noodzakelijk een tegenspraak, maar leidt tot de conclusie dat een lage SES wellicht een belangrijke factor is, maar geen afdoende verklaring biedt (BLOKLAND e.a., 2010: 148). Zo stellen VERCAIGNE e.a. (2000) dat in gezinnen met een lage SES het risico op delinquentie groter is, maar enkel als een lage SES samenvalt met andere factoren. Dit betekent dat niet de sociale status op zich in verband staat met delinquentie, maar wel de ongunstige schoolloopbaan, het opvoedingsklimaat in het gezin, de integratie in de school en de omgang met *peers* (zie ook SKEKETEE & JUNGER-TAS, 2008). Het is dus niet afkomst dat de meest doorslaggevende factor is, maar wel de maatschappelijk kwetsbare positie waarin deze jongeren zich bevinden (WALGRAVE, 2002; VERCAIGNE e.a., 2000; VETTENBURG, 2012). Bovendien stelt VETTENBURG (2012: 61) dat ten aanzien van bepaalde groepen jongeren het proces van maatschappelijke kwetsbaarheid wordt versneld; *“Bij een aantal allochtoon Belgische jongeren bestaat de tendens de sociale verliezerscultuur om te keren tot een soort ‘tegenracisme’. Zij proberen hun zelfwaarde te beveiligen door de eigen identiteit te overbevestigen in, bijvoorbeeld, religieus (moslim) fanatisme”*.

Een alternatief perspectief, dat gelinkt is aan de theorie van de maatschappelijke kwetsbaarheid, is HIRSCHI's klassieke sociale bindingen theorie (HIRSCHI, 1969). Criminaliteit gepleegd door minderheden wordt vanuit deze theorie verklaard door de gebrekkige sociale bindingen verbonden met het integratieproces (VAN DER LEUN e.a., 2010: 113; COENE e.a., 2013; HEBBERECHT e.a., 2005). Deze sociale bindingen reguleren het gedrag van individuen en vormen een buffer ten aanzien van maatschappelijk ongewenst gedrag. Wanneer sociale bindingen – met ouders, school, werk en de bredere samenleving – door migratie en integratie onder druk komen te staan, kan crimineel gedrag ontstaan (VAN DER LEUN e.a., 2010: 113; BOVENKERK, 2003: 41; 2009: 17; JUNGER-TAS, CRUYFF, VAN DE LOOIJ-JANSEN & REELICK, 2003). Dit sluit in zekere zin ook aan bij wat men het culturele dissonantie perspectief zou kunnen noemen: hierbij wordt met name verwezen naar de confrontatie tussen twee culturen als een potentiële oorzaak van

problemen (VAN DER LEUN *e.a.*, 2010: 114). Jongeren uit etnische minderheden vallen tussen twee culturen, wat onzekerheid creëert over de eigen identiteit, de plaats in de samenleving en maatschappelijke waarden en normen. Deze *mismatch* kan resulteren in een hoger risico op het stellen van delinquent gedrag (ROGGEMANS, 2013).

Tot slot kunnen ook sociale leertheorieën een verklaring bieden voor een verband tussen afkomst en jongerencriminaliteit. Crimineel gedrag wordt, zoals ander gedrag, geleerd in de omgeving en omgang met anderen (VAN DER LEUN *e.a.*, 2010). Sommige auteurs verklaren de grotere betrokkenheid van jongeren met een andere afkomst bij delinquente feiten vanuit een combinatie van het sociale leerperspectief en culturele benaderingen en leggen de nadruk op de ongeschreven regels die gelden op straat, zoals de behoefte aan erkenning en waardering, of het belang van masculiniteit, bij bepaalde groepen jongeren (o.a. DE JONG, 2008; LAHLAH *e.a.*, 2013). In zekere zin brengt ons dit ook bij de gelegenheidstheorieën, die spreken over een cultureel-gedifferentieerde toegang tot en blootstelling aan criminogene situaties en netwerken (VAN DER LEUN *e.a.*, 2010: 115).

Ondanks deze grote variatie aan verklaringen voor het verband tussen criminaliteit en afkomst, is relatief weinig geweten over de precieze oorzaken van de vaak geconstateerde oververtegenwoordiging van jongeren van niet-Belgische afkomst bij delinquente feiten. Gelet op de verscheidenheid aan theoretische perspectieven, en rekening houdend met de eerder vermelde methodologische beperkingen, dienen adequate verklaringen ongetwijfeld te vertrekken van een combinatie aan achterliggende factoren. Op basis van het voorgaande staan daarom in de rest van deze bijdrage twee onderzoeksvragen centraal. Een eerste onderzoeksvraag is eerder beschrijvend en richt zich op de prevalentie van zelfgerapporteerde delinquentie door jongeren die school lopen in het Nederlandstalig onderwijs in Brussel. Hierbij zal worden gekeken naar het zelfgerapporteerde gedrag met betrekking tot negen delicten, en de verschillen in rapportage tussen de scholieren van Belgische afkomst en van niet-Belgische afkomst. Een tweede onderzoeksvraag heeft betrekking op de relevante factoren en inhoudelijke verklaringen, zoals ze hierboven in het literatuuroverzicht aan bod kwamen, voor het eventuele verschil in de prevalentie van gerapporteerde delinquentie tussen de jongeren van Belgische en niet-Belgische afkomst. Beide onderzoeksvragen worden beantwoord aan de hand van de data van de JOP-monitor Brussel.

3. JOP-MONITOR BRUSSEL: ONDERZOEKSOPZET

De JOP-monitor Brussel werd in het voorjaar van 2010 afgenomen bij scholieren in het Nederlandstalig secundair onderwijs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (VETTENBURG, ELCHARDUS & PUT, 2011). De JOP-monitor Brussel is ontwikkeld door het Jeugdonderzoekplatform (JOP), een Beleidsrelevant Steunpunt gefinancierd door de Vlaamse overheid. Het JOP is een multidisciplinaire en interuniversitaire samenwerking tussen de KU Leuven (jeugdcriminologie), de VUB (sociologie) en de Universiteit Gent (sociale agogiek), en staat onder andere in, via de monitoren, voor het op brede en recurrente wijze in beeld brengen van de leefwereld, levensomstandigheden en activiteiten van kinderen en jongeren in Vlaanderen. Voor de JOP-monitor Brussel werden alle scholen die in Brussel deel uitmaken van het Nederlandstalige onderwijs gecontacteerd met de vraag tot deelname aan het onderzoek; uiteindelijk was meer dan 75% (32 van de 42 scholen) bereid tot medewerking. In elke school gebeurde vervolgens een random selectie van de klassen op basis van studiejaar en onderwijsvorm: op elke deelnemende

school werd op toevallige wijze een klas per studiejaar per onderwijsvorm geselecteerd⁴. De schriftelijke vragenlijsten werden door alle leerlingen van deze klassen klassikaal ingevuld. In totaal vulde 89% van de geselecteerde leerlingen de vragenlijst in, met een gerealiseerde steekproef van 2502 respondenten als resultaat. Deze lage globale non-respons (i.c. 11% van de geselecteerde jongeren) staat echter tegenover een relatief hoge item non-respons. Dit kan een neveneffect worden genoemd van de goede afspiegeling van de totale onderzoekspopulatie van leerlingen in het Nederlandstalig secundair onderwijs in Brussel. In het onderzoek werd immers vastgesteld dat grote groepen jongeren die les volgen in het Nederlandstalig onderwijs een andere moedertaal hebben dan het Nederlands, waardoor relatief veel leerlingen een beperkte kennis van de Nederlandse taal hebben en het invullen van de schriftelijke vragenlijst bij die groep moeizaam is verlopen (voor een meer uitgebreide discussie, zie ELCHARDUS, SIONGERS & ROGGMANS, 2011)⁵. De implicaties van deze item non-respons voor de analyses in deze bijdrage worden in wat volgt meer in detail besproken.

De JOP-monitor Brussel is, alhoewel breder in opzet dan dat, ook een zelfrapportage-studie, wat enkele voordelen maar ook nadelen inhoudt. In surveyonderzoek genieten we het voordeel van de mogelijkheid om afkomst op een meer gedifferentieerde manier in beeld te brengen. Echter, alhoewel we voorbij 'nationaliteit' kunnen gaan, wordt ook in dit onderzoek, dat kwantitatief van aard is, met grote groepen en een bijgevolg een relatief ruwe indeling gewerkt. Verder kan in de vragenlijst van een survey plaats worden gemaakt voor een reeks theoretisch en inhoudelijk relevante concepten en variabelen die vervolgens bij de analyses de complexiteit van het thema meer recht doen. We gaven echter eerder al aan dat het van naïviteit zou getuigen om aan te nemen dat zelfrapportage van delinquent gedrag ons een goede afspiegeling van de "werkelijke" criminaliteit kan bieden. Zo kampt surveyonderzoek op deze en andere vragen met sociaal wenselijk antwoordgedrag en uiteenlopende vormen van bias, die bovendien ook nog eens kunnen differentiëren naar achtergrond en afkomst, en zo de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek aantasten (COPS, OP DE BEECK, PLEYSIER & PUT, 2012).

In deze bijdrage wordt, zoals eerder vermeld, gebruik gemaakt van de variabele 'afkomst'. Jongeren werden gevraagd om het land van afkomst van zowel vader als moeder aan te duiden. De groep jongeren waarvan beide ouders van Belgische afkomst zijn, worden als 'jongeren van Belgische afkomst' beschreven en jongeren waarvan beide ouders van vreemde afkomst zijn, worden gecategoriseerd als 'jongeren van niet-Belgische afkomst'. Op basis van deze opdeling blijken 535 (28.5%) respondenten van Belgische afkomst te zijn. Jongeren met een niet-Belgische achtergrond maken 39.1% van de respondenten uit (n=984)⁶.

⁴ De respondenten in het onderzoek zijn met andere woorden leerlingen (vnl. 12 tot 18 jaar) die school lopen in het Nederlandstalig Brussels onderwijs; het onderzoek heeft geen betrekking op het Frans-talige onderwijs, of op jongeren die in Brussel wonen maar elders school lopen of niet naar school gaan. Evenmin valt het onderzoek noodzakelijk samen met de woonplaats; respondenten in ons onderzoek lopen school in Brussel, maar wonen niet noodzakelijk in Brussel (al is dat grotendeels wel zo).

⁵ Een techniek die in dit onderzoek is gebruikt om deze hoge item non-respons enigszins tegen te gaan, is elke klas in twee te delen; de ene helft vulde de vragenlijst in vanaf het begin, terwijl de andere helft in het midden van de vragenlijst begon. Hierdoor neemt het percentage item non-respons toe naar het midden en het einde van de vragenlijst, maar wordt vermeden dat bepaalde items (vooral die op het einde van de vragenlijst) helemaal niet werden ingevuld.

⁶ In het vervolg van de bijdrage wordt dus enkel met deze twee groepen gewerkt. Dat betekent dat respondenten die (minstens) een van de twee items naar de afkomst van de ouders niet hebben ingevuld (25.5% of n=642) en respondenten waarvan slechts één ouder van niet-Belgische afkomst is (14.2% of n=357) bijgevolg niet verder worden opgenomen in de analyses.

4. GERAPPORTEERD DADERSCHAP BIJ JONGEREN VAN BELGISCHE EN NIET-BELGISCHE AFKOMST IN BRUSSEL

4.1. Algemene prevalentie van gerapporteerd daderschap

In de JOP-monitor Brussel wordt het gerapporteerde daderschap van negen delicten bevraagd: zwartrijden, vandalisme, diefstal van minder dan 5 euro, diefstal van meer dan 5 euro, drugverkoop, openbare wapendracht, fysiek geweld, iemand lastig vallen of bedreigen op straat en inbraak. Respondenten konden aangeven of ze het betreffende delict nooit (0), één keer (1), twee keer (2), drie keer (3) of meer dan drie keer (4) pleegden in het voorbije jaar. Om na te gaan of er een significant verschil bestaat in de prevalentie van de gerapporteerde delicten tussen jongeren van Belgische en niet-Belgische afkomst, wordt voor elk van deze delicten de odds ratio berekend. Deze statistiek drukt de verhouding van de kans uit dat een jongere van niet-Belgische afkomst in vergelijking met een jongere van Belgische afkomst het delict pleegt. De samenhang tussen afkomst en delict wordt vervolgens bepaald aan de hand van de Chi²-waarde.

TABEL 1. AANTAL JONGEREN DAT AANGEeft HET BETREFFENDE DELICT MINSTENS ÉÉN KEER IN HET VOORBIJE JAAR TE HEBBEN GEPLEEGD, NAAR AFKOMST (IN PERCENTAGES)

	Jongeren van Belgische afkomst	Jongeren van niet-Belgische afkomst	Odds ratio
Zwartrijden	74.3	65.2	.755***
Vandalisme	21.5	19.7	.931
Diefstal < €5	39.8	26.3	.688***
Diefstal > €5	15.4	13.0	.884
Drugverkoop	5.7	6.2	1.05
Fysiek geweld	12.1	19.4	1.46***
Openbare wapendracht	8.3	11.5	1.28*
Bedreiging op straat	9.7	13.3	1.27*
Inbraak	3.6	5.1	1.28

*p<.05; **p<.01; ***p<.001

Wanneer de gerapporteerde prevalentie van de negen delicten bij jongeren van Belgische en niet-Belgische afkomst wordt vergeleken (tabel 1), vallen verschillende zaken op. Zo blijken er ten eerste voor vier van de negen delicten geen significante verbanden te bestaan tussen beide groepen. Wat betreft het plegen van vandalisme, diefstal van meer dan 5 euro, drugverkoop, en inbraak, verschillen jongeren van Belgische en niet-Belgische afkomst niet significant van elkaar. Een tweede vaststelling is dat de significante verschillen bij de vijf andere delicten geen consistente richting hebben. Bij twee van de delicten – zwartrijden (74.3% versus 65.2%) en diefstal van minder dan 5 euro (39.8% versus 26.3%) – rapporteren jongeren van Belgische afkomst een hogere prevalentie; bij de drie andere feiten – fysiek geweld (19.4% versus 12.1%), openbare wapendracht (11.5% versus 8.3%) en bedreiging op straat (13.3% versus 9.7%) – is de prevalentie significant hoger bij de jongeren van niet-Belgische afkomst. Vermogensdelicten worden bijgevolg in deze studie meer gepleegd door jongeren van Belgische afkomst, terwijl jongeren van niet-Belgische afkomst een hogere prevalentie van geweldsdelicten rapporteren.

Zoals hierboven gemeld, is de tweedeling tussen jongeren van Belgische en van niet-Belgische afkomst zeer rudimentair, en vallen onder deze laatste groep bijvoorbeeld respondenten met West-Europese, Oost-Europese of (Noord-)Afrikaanse ouders. Deze groepen zijn echter over het algemeen te klein voor afzonderlijke analyses; een uitzondering hierop zijn jongeren van Marokkaanse (n=404) en in mindere mate van Turkse afkomst (n=123). In tabel 2 wordt daarom de algemene prevalentie van de bevraagde feiten bij deze twee groepen nagegaan en vergeleken met de jongeren van Belgische afkomst (n=535). Deze opdeling is ook maatschappelijk relevant, aangezien het met name deze groepen zijn die in het heersende discours vaak in verband worden gebracht met delinquent gedrag.

TABEL 2. PREVALENTIE VAN DELINQUENTIE BIJ TURKSE EN MAROKKAANSE JONGEREN VAN TURKSE EN MAROKKAANSE AFKOMST (IN PERCENTAGES)

	Jongeren met beide ouders van Marokkaanse afkomst	Jongeren met beide ouders van Turkse afkomst	Jongeren van Belgische afkomst
Zwarijden	57.9	67.5	74.3
Vandalisme	19.6	21.8	21.5
Diefstal < €5	24.1	18.7	39.8
Diefstal > €5	11.8	9.9	15.4
Drugverkoop	5.7	5.7	5.7
Fysiek geweld	17.9	22.1	12.1
Openbare wapendracht	10.0	11.5	8.3
Bedreiging op straat	12.8	16.8	9.7
Inbraak	6.0	4.9	3.6

De resultaten in tabel 2 komen in grote lijnen overeen met de algemene vergelijking tussen jongeren van niet-Belgische en Belgische afkomst en de bevindingen op basis van tabel 1. Bij de prevalentie van 'bedreiging op straat' zien we dat dit door jongeren met Turkse ouders (16.8%) vaker wordt gerapporteerd dan bij jongeren met Marokkaanse ouders (12.8%) of Belgische ouders (9.7%). Ook daderschap van 'fysiek geweld' ligt bij jongeren met Turkse ouders (22.1%) wat hoger dan bij de jongeren met Marokkaanse ouders (17.9%), en aanzienlijk hoger dan de jongeren van Belgische afkomst (12.1%). Anderzijds valt opnieuw op dat zowel diefstal van minder dan 5 euro als diefstal van meer dan 5 euro meer wordt gerapporteerd door jongeren van Belgische afkomst (respectievelijk 39.8% en 15.4%) dan jongeren van Marokkaanse (24.1% en 11.8%) en Turkse (18.7% en 9.9%) afkomst. Bij de interpretatie en beoordeling van deze bevindingen blijft echter voorzichtigheid geboden omwille van de relatief kleine aantallen (zeker bij de groep van Turkse afkomst).

4.2. Zelfgerapporteerde 'officiële registratie' van delinquentie

Een laatste beschrijvende analyse is gericht op mogelijke verschillen in de kans op een officiële registratie van het gepleegde delict via een pv. Aan respondenten werd gevraagd of het gepleegde feit door de politie werd ontdekt en al dan niet leidde tot een pv. Vermits het hier kleine aantallen betreft, wordt telkens ook het absolute aantal plegers vermeld dat zegt minstens één keer een pv te hebben gekregen. Naast

de nodige omzichtigheid omwille van deze kleine aantallen, dient ook te worden opgemerkt dat het hier antwoorden van de jongeren zelf betreft. Er kan daarom niet zonder meer vanuit worden gegaan dat deze gegevens samenvallen met daadwerkelijk geregistreerde feiten (zie AVERDIJK & ELFFERS, 2012). In lijn met de eerder vermelde algemene opmerkingen aangaande de zelfrapportage van delinquente feiten, valt te verwachten dat sommige feiten die in werkelijkheid tot een pv hebben geleid niet worden gemeld en andere feiten die in werkelijkheid niet tot een pv hebben geleid wel als dusdanig worden gerapporteerd. Dit kan een onbewuste fout zijn, maar is mogelijk ook het resultaat van een bewuste overweging bij de respondent (bv. wegens de sociale gevoeligheid van het thema), die bovendien kan verschillen tussen groepen met een verschillende afkomst.

TABEL 3. PERCENTAGE (EN AANTAL) PLEGERS DAT NAAR EIGEN ZEGGEN
MINSTENS ÉÉN KEER EEN PV HEEFT GEKREGEN, NAAR AFKOMST

	Jongeren van Belgische afkomst	Jongeren van niet-Belgische afkomst	Odds Ratio
Zwartrijden	7.6 (n=28)	15.6 (n=86)	1.94***
Vandalisme	10.3 (n=11)	20.0 (n=34)	1.95*
Diefstal < €5	5.1 (n=10)	13.3 (n=30)	2.63**
Diefstal > €5	7.9 (n=6)	18.2 (n=20)	2.30*
Drugverkoop	21.4 (n=6)	31.5 (n=17)	1.47
Fysiek geweld	20.3 (n=12)	27.9 (n=46)	1.37
Openbare wapendracht	9.8 (n=4)	31.3 (n=31)	3.21**
Bedreiging op straat	10.4 (n=5)	17.7 (n=20)	1.70
Inbraak	38.9 (n=7)	35.7 (n=15)	.918

*p<.05; **p<.01; ***p<.001

Tabel 3 geeft het percentage zelfgerapporteerde plegers weer dat zegt minstens één keer een pv te hebben ontvangen voor het gepleegde delict. Uit de *odds ratios* blijkt dat voor elk van de bevraagde delicten (met uitzondering van inbraak) plegers van niet-Belgische afkomst in vergelijking met plegers van Belgische afkomst een hogere kans hebben om een pv te krijgen. Omwille van de lage absolute aantallen zijn deze verschillen enkel bij 'vandalisme', 'openbare wapendracht', 'zwartrijden', 'diefstal van minder dan 5 euro' en 'diefstal van meer dan 5 euro' significant. Zo hebben, althans op basis van wat ze rapporteerden, jongeren van niet-Belgische afkomst voor wapendracht drie keer meer kans (OR=3.21) om voor dat delict een pv te krijgen dan jongeren van Belgische afkomst. Deze resultaten suggereren, mits de nodige voorzichtigheid, dat jongeren van niet-Belgische afkomst in vergelijking met jongeren van Belgische afkomst blijkbaar en naar eigen zeggen frequenter met politiediensten in aanraking komen en een hogere pakkans hebben, wat lijkt aan te leunen bij de verklaringsmodellen die een selectief politieoptreden en discriminatie in de strafrechtsketen naar voor schuiven.

5. VERKLARINGEN VOOR DELINQUENTIE BIJ JONGEREN VAN BELGISCHE EN NIET-BELGISCHE AFKOMST

De tweede doelstelling van deze bijdrage is om inhoudelijke verklaringen te identificeren die een inzicht bieden in de vraag waarom de prevalentie van delinquent

gedrag bij jongeren van Belgische afkomst en jongeren van niet-Belgische afkomst van elkaar verschilt. Het beschrijven van mogelijke verschillen in delinquent gedrag is immers slechts een eerste element in de bespreking van de relatie tussen afkomst en delinquentie. Ons vertrekpunt hierbij is, zoals eerder gesteld, dat afkomst op zichzelf geen verklaring kan zijn voor de gevonden verschillen in delinquent gedrag, maar wel een verwijzing kan zijn naar andere en meer relevante achterliggende oorzaken (WIKSTRÖM, 2008; COENE *e.a.*, 2013).

In wat volgt, wordt een onderscheid gemaakt tussen vermogensdelicten en geweldsdelicten, op basis van de verschillen in de prevalentie van ouderschap bij jongeren van Belgische afkomst en jongeren van niet-Belgische afkomst die in het voorgaande deel zijn vastgesteld. Vermogensdelicten – zwartrijden, vandalisme, diefstal minder dan 5 euro en diefstal meer dan 5 euro – blijken meer door jongeren van Belgische afkomst te worden gerapporteerd, terwijl geweldsdelicten – fysiek geweld, openbare wapendracht en bedreiging op straat – meer door jongeren van niet-Belgische afkomst worden gerapporteerd. We voeren daarom twee afzonderlijke multivariate analyses uit, met respectievelijk ‘ouderschap van vermogensdelict’ en ‘ouderschap van persoonsdelict’ als afhankelijke variabele. Aangezien de bedoeling van deze analyses in de eerste plaats is om verklaringen voor het verschil tussen jongeren van Belgische afkomst en jongeren van niet-Belgische afkomst te identificeren, worden de regressiemodellen stapsgewijs opgebouwd. Dit laat toe factoren die mogelijk het oorspronkelijke effect van afkomst kunnen verklaren bloot te leggen.

5.1. De onafhankelijke variabelen

Controlevariabelen. Twee sociodemografische variabelen worden in de analyses opgenomen ter controle, met name ‘geslacht’ en ‘leeftijd’. Ook deze variabelen zijn op de eerste plaats attributen, maar de integratie van deze variabelen laat toe te bepalen of het verschil tussen jongeren van Belgische afkomst en jongeren van niet-Belgische afkomst al dan niet samenhangt met verschillen in de samenstelling op vlak van geslacht en leeftijd in beide groepen.

Sociaaleconomische variabelen. Een vaak aangehaalde oorzaak voor de samenhang tussen afkomst en criminaliteit is de sociaaleconomische achtergrond, waarbij met name de structurele achterstelling van groepen met een niet-Belgische afkomst de achterliggende verklaring zou vormen voor de oververtegenwoordiging van deze groepen in de criminaliteitsstatistieken. Om de sociaaleconomische status (SES) van het gezin te meten, gebruiken we drie factoren. Meer bepaald worden de familiale welvaartsgraad⁷, het arbeidsstatuut van de ouders (geen van de ouders werkt versus één of beide ouders werken) en het opleidingsniveau van de ouders (geen van de ouders hoger opgeleid versus één of beide ouders hoger opgeleid) als SES-indicatoren van het gezin opgenomen. Het spreekt voor zich dat deze variabelen slechts proxy-metingen kunnen zijn van mogelijke situaties van structurele achterstelling en maatschappelijke kwetsbaarheid. Bovendien, wat lang geen evidentie blijkt, wordt dit ook nog eens bevraagd en beoordeeld door de jongeren zelf.

⁷ De respondenten dienen bij zes items (o.a. ‘slechte meubels vervangen’, ‘vlees of vis eten om de twee dagen’) aan te geven of hun gezin dit al dan niet kan betalen. Via een categoriale principale componentenanalyse is een schaal geconstrueerd, waarbij een lagere score wijst op lagere graad van familiale welvaart.

Sociale bindingen. Vanuit het sociale bindingenperspectief wordt gewezen op de minder goede banden die jongeren met een niet-Belgische afkomst hebben met de conventionele maatschappelijke instituties. In deze studie worden zowel de bindingen met ouders als met school gemeten. De band met ouders wordt aan de hand van drie variabelen gepeild. Twee variabelen peilen naar de emotionele band met en gehechtheid aan respectievelijk moeder en vader; een derde variabele peilt naar de ervaren mate van opvolging door beide ouders. De band met school wordt gemeten via drie indicatoren: de mate van schools falen (hier gemeten via het al dan niet reeds een jaar te hebben overgedaan), negatieve schoolbeleving (schaal)⁸ en de frequentie van spijbelgedrag. Daarnaast wordt ook de onderwijsvorm waarin leerlingen les volgen in het model opgenomen (aso/kso versus tso/bs0).

Risicovolle vrijetijdsbesteding. Een laatste invalshoek richt zich op het belang dat wordt toegeschreven aan risicovolle, ‘criminogene’ vrijetijdsbestedingen bij het verklaren van delinquentie, en sluit in het etiologische onderzoek (onder andere) aan bij de gelegenheidstheorieën (WIKSTRÖM, 2004; PAUWELS & SVENSSON, 2011; OP DE BEECK, 2012; OP DE BEECK, PAUWELS & PUT, 2012). Deze variabele wordt gemeten door een gecombineerde index van drie factoren, namelijk de frequentie waarmee jongeren de eigen vrije tijd buitenshuis op een informele manier doorbrengen (drie items), de frequentie van alcohol- en softdruggebruik (drie items) en de mate waarin ze delinquente peers hebben (vijf items). Deze vormen van vrijetijdsbesteding worden als ‘risicovol’ of ‘criminogeen’ bestempeld omdat vanuit een routine-activiteiten of levensstijlperspectief aan deze gedragingen een hoger risico op zowel dader- als slachtofferschap wordt toegekend.

TABEL 4. BESCHRIJVENDE STATISTIEKEN ONAFHANKELIJKE VARIABELEN, NAAR AFKOMST

	Jongeren van Belgische afkomst	Jongeren van niet-Belgische afkomst	Significantie (t-test of Chi)
Geslacht (% jongens)	42.4	48.7	5.42*
Leeftijd (gemiddelde)	16.1	16.2	.211
Opleidingsniveau ouders (% minstens één ouder hoger opgeleid)	71.4	42.0	83.6***
Arbeidsstatuut ouders (% minstens één ouder werkt)	96.6	84.4	39.4***
Familiale welvaartsgraad (-6.72 - .59)	.20	-.074	-5.39***
Responsiviteit moeder (0-100)	68.3	74.7	5.03***
Responsiviteit vader (0-100)	51.6	57.2	3.98***
Opvolging door ouders (0-100)	60.0	65.2	4.29***
Negatieve schoolbeleving (0-100)	33.9	36.8	2.77**
Spijbelgedrag (0-4)	.92	.94	-.088
Onderwijsvorm (% aso/kso)	69.7	51.8	45.8***
Schools falen (% minstens één keer een jaar overgedaan in het secundair)	37.4	49.2	19.5***
Risicovolle vrijetijdsbesteding (3-42)	8.4	5.8	-8.73***

*p<.05; **p<.01; ***p<.001

⁸ Deze schaal bestaat uit acht stellingen, met telkens een antwoordmogelijkheid van ‘helemaal niet akkoord’ (1) tot ‘helemaal akkoord’ (5). Het betrof stellingen als ‘ik ben tevreden over mijn opleiding’, ‘de inhoud van de vakken valt mij tegen’, ‘ik zou graag van school veranderen’. Een hogere score op deze schaal hangt samen met een meer negatieve schoolbeleving.

Voor alle opgenomen variabelen (met uitzondering van leeftijd en frequentie van spijbelgedrag) blijken jongeren van Belgische afkomst en jongeren van niet-Belgische afkomst significant van elkaar te verschillen. Wat betreft de sociaaleconomische indicatoren blijkt dat jongeren van niet-Belgische afkomst respectievelijk een lagere familiale welvaartsgraad rapporteren en een lager opleidingsniveau en tewerkstellingsgraad van de ouders aangeven. De relatie met vader en met moeder en de mate van ouderlijke opvolging zijn dan weer hoger in deze groep, in vergelijking met jongeren van Belgische afkomst. Jongeren van niet-Belgische afkomst volgen significant meer les in het tso of bso, rapporteren een minder positieve schoolbeleving en moeten ook vaker een jaar overdoen in het secundair onderwijs. Tot slot rapporteren jongeren van Belgische afkomst ook een meer risicovolle vrijetijdsbesteding in vergelijking met jongeren van niet-Belgische afkomst, al is dit verschil in grote mate toe te schrijven aan de hogere frequentie van alcohol- en druggebruik bij jongeren van Belgische afkomst.

5.2. Gerapporteerd daderschap van een vermogensdelict

Om de afhankelijke variabele 'daderschap van een vermogensdelict' te construeren, worden de gerapporteerde prevalenties van de delicten 'vandalisme', 'diefstal minder dan 5 euro' en 'diefstal meer dan 5 euro' samengeteld en vervolgens gedichotomiseerd ("0" voor respondenten die geen enkel van deze delicten hebben gepleegd in het voorbije jaar, "1" voor respondenten die minstens één van bovenstaande delicten hebben gepleegd). Bij de jongeren van Belgische afkomst (n=408) rapporteert 47.2% minstens één keer in het afgelopen jaar dader van een vermogensdelict te zijn geweest; bij jongeren van niet-Belgische afkomst (n=858) is dat 35.2%. Het dichotome karakter van de afhankelijke variabele impliceert dat we een logistische regressieanalyse uitvoeren, waarbij de variabelen stapsgewijs worden ingevoerd. In de eerste stap wordt enkel de variabele "afkomst" ingevoerd. Dit laat toe het "effect" van deze variabele op delinquent gedrag na te gaan wanneer niet voor andere variabelen wordt gecontroleerd. In een tweede stap worden twee controlevariabelen – geslacht en leeftijd – opgenomen. De volgende drie blokken bevatten vervolgens de inhoudelijk relevante factoren die vanuit diverse criminologische theorieën met delinquentie in verband worden gebracht. Het gaat respectievelijk om gezinsgerelateerde (blok 3), schoolgerelateerde (blok 4) en leefstijlgerelateerde (blok 5) factoren die in het regressiemodel worden opgenomen. Deze analyses hebben in het finale model betrekking op een groep van 783 jongeren, waarvan 451 van niet-Belgische afkomst en 332 jongeren van Belgische afkomst zijn⁹.

⁹ Het eerder besproken probleem van de relatief hoge item non-respons speelt, gelet op het cumulatief karakter, met name bij de uitvoering van multivariate analyses een grote rol. Dit heeft tot gevolg dat de uiteindelijke groepen waarop deze analyses betrekking hebben, relatief klein zouden zijn indien alle hierboven geselecteerde variabelen in het regressiemodel zouden worden opgenomen; voor de jongeren van Belgische afkomst houden we slechts 209 respondenten over (61% missing), bij de jongeren van niet-Belgische afkomst 335 respondenten (75% missing). Om de omvang van deze groepen enigszins te verhogen, laten we de variabelen 'opleidingsniveau ouders' en 'arbeidsstatuut ouders' uit deze analyses, aangezien blijkt dat de item non-respons vooral bij deze items hoog ligt; bovendien blijkt uit voorbereidende analyses (hier niet weergegeven) dat beide variabelen geen significante verklaringswaarde hebben in beide groepen. Wat 'opleidingsniveau van de ouders' betreft, bedraagt het percentage *missings* bij de jongeren van Belgische en niet-Belgische afkomst respectievelijk 32.7% en 29.3%. Bij de variabele 'arbeidsstatuut ouders' bedragen deze percentages 33.9% en 22.1%. Deze hoge percentages zijn vermoedelijk te wijten aan het feit dat vele jongeren het opleidingsniveau en/of het precieze arbeidsstatuut van beide ouders niet kennen en deze vragen bijgevolg niet invullen. Bij de overige variabelen schommelt de item non-response tussen 0% en 12%, wat een relatief normale uitval is; uitzondering hierop vormt de variabele 'risicovolle vrijetijdsbesteding', waarbij het percentage missing 30.7% bij de jongeren van Belgische afkomst

TABEL 5. LOGISTISCHE REGRESSIE MET 'AL DAN NIET VERMOGENSDELICT GEPLEEGD'
ALS AFHANKELIJKE VARIABLE

	Model 1 Exp (B)	Model 2 Exp (B)	Model 3 Exp (B)	Model 4 Exp (B)	Model 5 Exp (B)
Belgische afkomst (ref. cat. niet-Belgische afkomst)	1.65***	1.78***	1.69***	2.10***	1.34
Man (ref. cat. vrouw)		2.12***	2.24***	2.19***	2.11***
Leeftijd		1.034	1.02	.901**	.804***
Familiale welvaartsgraad			.897	.935	.939
Opvolging door ouders			1.01	1.01	1.01
Responsiviteit moeder			.993**	.996	.998
Responsiviteit vader			.992**	.997	.998
Negatieve schoolbeleving				1.02***	1.02***
aso/kso (ref. cat. tso/bso)				.756	.827
Schools falen (ref. cat. nooit jaar gedubbeld)				1.07	1.01
Spijbelgedrag				1.53***	1.42***
Risicovolle vrijetijdsbesteding					1.15***
Nagelkerke R ²	.019	.064	.088	.201	.260
N	1356	1314	1156	1101	783
% missing	46.1	47.8	54.1	56.3	68.9

*p<.05; **p<.01; ***p<.001

In het eerste model (tabel 5) blijkt dat de kans om dader van een vermogensdelict te zijn, significant hoger is voor jongeren van Belgische afkomst dan voor jongeren van niet-Belgische afkomst (Exp(B)=1.65, p<.001). De lage Nagelkerke (pseudo) R² wijst er echter op dat de voorspellende kracht van deze variabele zeer beperkt is, hetgeen betekent dat afkomst slechts in beperkte mate relevant is om de kans op het plegen van een vermogensdelict te voorspellen. Dit effect van afkomst blijft bestaan wanneer in modellen 2 en 3 gecontroleerd wordt voor respectievelijk leeftijd en geslacht, en voor de gezinsgerelateerde factoren. Uit deze analyses blijkt overigens dat jongens (Exp(B)=2.12, p<.001) en jongeren met een minder goede band met moeder (Exp(B)=.993, p<.001) en met vader (Exp(B)=.992, p<.001), een hogere kans hebben om een vermogensdelict te plegen. De familiale welvaartsgraad (als indicator van de sociaaleconomische status) is daarentegen niet van belang om de kans op het plegen van een vermogensdelict te voorspellen.

Ook wanneer de schoolgerelateerde variabelen worden opgenomen (model 4), blijft het effect van afkomst bestaan, wat erop wijst dat ook deze variabelen een gelijkaardig effect hebben bij jongeren van zowel Belgische afkomst als niet-Belgische afkomst. Uit dit model blijkt dat de schoolgerelateerde variabelen een belangrijke voorspellende waarde hebben in de kans om een vermogensdelict te plegen; de Nagelkerke R² neemt toe van .088 naar .201 na opname van deze factoren. Met name een meer negatieve schoolbeleving (Exp(B)=1.02, p<.001) en een hogere frequentie van spijbelgedrag

en 45.0% bij de jongeren van niet-Belgische afkomst bedraagt. Deze hoge percentages zijn te wijten aan het feit dat deze variabele een gecombineerde index is van drie afzonderlijke maten, waarvan twee zich meer op het einde van de vragenlijst bevinden. Omwille van de relatief sterke samenhang kiezen we ervoor deze index in het model te laten.

(Exp(B)=1.53, $p < .001$) hangen samen met een hogere kans op het rapporteren van een vermogensdelict. Tot slot hangt ook een meer risicovolle vrijetijdsbesteding samen met een hogere kans op het rapporteren van een vermogensdelict (Exp(B)=1.15, $p < .001$). De sterke toename van de Nagelkerke R^2 (van .201 tot .260) wijst er bovendien op dat deze variabele in belangrijke mate samenhangt met het rapporteren van vermogensdelicten. Daarnaast – en wellicht nog belangrijker in het licht van deze bijdrage – wordt het effect van ‘afkomst’ kleiner en is het niet langer significant eens gecontroleerd wordt voor deze variabelen. Dit betekent dat het oorspronkelijke verschil tussen jongeren van Belgische afkomst en jongeren van niet-Belgische afkomst en de hogere prevalentie van vermogensdelinquentie bij de eerste groep, in realiteit minstens ook lijkt samen te hangen met het feit dat deze groep jongeren een meer risicovolle vrijetijdsbesteding rapporteren dan jongeren van niet-Belgische afkomst (cf. tabel 3).

5.3. Gerapporteerd daderschap van een geweldsdelict

De afhankelijke variabele in deze analyses is een dichotome variabele, namelijk ‘al dan niet een geweldsdelict gepleegd’, waardoor ook hier gebruik wordt gemaakt van logistische regressieanalyse. De prevalentie van de delicten ‘fysiek geweld’, ‘openbare wapendracht’ en ‘afpersing’ worden hiervoor samengenomen en vervolgens, zoals bij het gerapporteerde daderschap van een vermogensdelict, gedichotomiseerd. Deze analyses hebben in het finale model betrekking op 788 jongeren, waarvan 451 van niet-Belgische afkomst. De overige 337 respondenten zijn van Belgische afkomst.

TABEL 6. LOGISTISCHE REGRESSIE MET ‘AL DAN NIET GEWELDSDELICT GEPLEEGD’ ALS AFHANKELIJKE VARIABLE

	Model 1 Exp (B)	Model 2 Exp (B)	Model 3 Exp (B)	Model 4 Exp (B)	Model 5 Exp (B)
Belgische afkomst (ref. cat. niet-Belgische afkomst)	.675**	.699*	.659**	.893	.662
Man (ref. cat. vrouw)		3.56***	3.36***	3.51***	3.49***
Leeftijd		1.02	1.02	.819***	.743***
Familiale welvaartsgraad			.822**	.870	.899
Opvolging door ouders			1.01	1.01	1.01
Responsiviteit moeder			.992	.997	.997
Responsiviteit vader			.994	.998	1.00
Negatieve schoolbeleving				1.02***	1.02**
Aso/kso (ref. cat. tso/bso)				.475***	.592*
Schools falen (ref. cat. nooit jaar gedub- beld)				1.79*	1.96**
Spijbelgedrag				1.50***	1.57***
Risicovolle vrijetijdsbesteding					1.06**
Nagelkerke R^2	.009	.110	.121	.271	.299
N	1365	1327	1165	1107	788
% missing	45.8	47.3	53.7	56.0	68.7

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Uit deze analyses blijkt wederom dat afkomst slechts in beperkte mate de kans op het plegen van een geweldsdelict beïnvloedt. Bij jongeren van Belgische afkomst is de kans op het plegen van een geweldsdelict wel lager ($\text{Exp}(B) = .675$, $p < .01$), maar de verklarende waarde van het model is zeer laag, zoals uit de Nagelkerke R^2 kan worden afgeleid. In het tweede model blijkt vooral geslacht ($\text{Exp}(B) = 3.56$, $p < .001$) een goede voorspeller van de kans op het plegen van een geweldsdelict. Jongens hebben drieënhalve keer meer kans op het plegen van een geweldsdelict dan meisjes, een effect dat, gezien de relatieve stabiliteit doorheen de opbouw van het model, zelfs na controle voor andere factoren blijft bestaan.

De familiale factoren (model 3) zijn slechts in zeer beperkte mate van belang om de kans op een geweldsdelict te voorspellen. Enkel de welvaartsgraad van de familie is een significante voorspeller en dit effect verdwijnt verder in het model. Bovendien bieden deze factoren geen inhoudelijke verklaring voor het verschil tussen jongeren van Belgische en van niet-Belgische afkomst, wat blijkt uit het feit dat de variabele 'afkomst' significant blijft. Dit verandert wanneer de schoolgerelateerde factoren worden opgenomen (model 4). Een minder positieve schoolbeleving ($\text{Exp}(B) = 1.02$, $p < .001$), les volgen in het tso/bs0 onderwijs ($\text{Exp}(B) = .475$, $p < .001$), een jaar hebben gedubbeld in het secundair onderwijs ($\text{Exp}(B) = 1.79$, $p < .01$) en meer spijbelen ($\text{Exp}(B) = 1.50$, $p < .001$) hangen samen met een hogere kans op het plegen van een geweldsdelict. Deze variabelen zijn bovendien verantwoordelijk voor een stijging in de voorspellende kracht van het model gezien de Nagelkerke R^2 toeneemt van .121 tot .271. Na opname van deze variabelen is het effect van afkomst ook niet langer significant. Dit suggereert dat het oorspronkelijke verschil tussen jongeren van Belgische en van niet-Belgische afkomst in de kans op het plegen van een geweldsdelict, grotendeels kan worden toegeschreven aan het feit dat jongeren uit deze laatste groep proportioneel sterker vertegenwoordigd zijn in het tso of bso, een minder positieve schoolbeleving hebben en/of meer frequent spijbelen. Dat het effect van afkomst evenwel niet langer significant is, is echter mogelijk ook te wijten aan de afname van de steekproefgrootte: hoe kleiner het aantal respondenten in een analyse, hoe groter het effect moet zijn om als significant te worden bestempeld. Het zijn bijgevolg met name deze schoolgerelateerde factoren en de verschillen hierin tussen jongeren van Belgische en niet-Belgische afkomst die hier overeind blijven als verklaring voor het oorspronkelijke effect van afkomst. Tot slot blijkt in het vijfde model dat ook een risicovolle vrijetijdsbesteding ($\text{Exp}(B) = 1.06$, $p < .01$) de kans op het rapporteren van een geweldsdelict beïnvloedt, in die mate dat ook de Nagelkerke R^2 verder stijgt van .271 tot .299.

6. DISCUSSIE EN CONCLUSIES

Alvorens over te gaan tot een aantal inhoudelijke reflecties over de bevindingen in deze bijdrage, worden eerst nogmaals enkele beperkingen van de gebruikte data aangestipt. Een eerste beperking van de gepresenteerde resultaten betreft de specificiteit van de gebruikte steekproef, zowel omwille van de focus op de grootstedelijke context als de beperking tot Nederlandstalige secundaire scholen. De resultaten kunnen daarom niet veralgemeend worden naar de volledige Brusselse jeugd, laat staan naar Vlaanderen of België. Een tweede beperking is de relatief grote item non-respons. Dit bleek bij de prevalentie van delinquent gedrag minder van belang dan bij de verklarende analyses, waar deze item non-respons tot een aanzienlijke uitval heeft geleid. Deze uitval is bovendien niet volledig toevallig en betreft voornamelijk jongeren die het Nederlands minder goed machtig zijn. In dat opzicht hangt de uitval, zij het hier dan voornamelijk in

de vorm van item non-respons, rechtstreeks samen met een van de centrale concepten in het onderzoek ('afkomst'), en komen de accuraatheid en validiteit van het onderzoek ten dele onder druk te staan. Toch blijven de resultaten van dit onderzoek relevant en is de uiteindelijke groep waarop de multivariate analyses betrekking hebben nog steeds voldoende omvangrijk. Een derde beperking is, zoals we reeds eerder opmerkten, de relativiteit van de gehanteerde afbakening tussen beide groepen jongeren, op basis van de gerapporteerde afkomst van de ouders. Ook deze opdeling is tot op zekere hoogte een artefact, aangezien zo de grote verscheidenheid binnen de hier gehanteerde ruwe tweedeling verloren gaat. We komen hier zo dadelijk nog op terug. Toekomstig kwantitatief onderzoek over dit onderwerp doet er met andere woorden goed aan om de (item) non-respons, die samenhangt met het onderwerp, te minimaliseren, maar ook de definiëring en meting van de centrale concepten in het onderzoek verder uit te diepen. Uiteraard is er, met betrekking tot dat laatste punt, vooral ook nood aan meer kwalitatief onderzoek en verdiepende inzichten die dichter aanleunen bij de onmiskenbaar complexe relatie die hier wordt onderzocht.

Wat de bevindingen van dit onderzoek en de prevalentie van delinquent gedrag naar afkomst betreft (eerste onderzoeksvraag), blijkt dat er een verschil is naargelang van het type van delinquentie. Terwijl er voor sommige delicten geen significant verschil is, worden de bevraagde vermogensdelicten over het algemeen meer door jongeren van Belgische afkomst gerapporteerd. De bevraagde geweldsdelicten worden daarentegen meer door jongeren van niet-Belgische afkomst aangegeven. Deze resultaten zijn in dat opzicht vergelijkbaar met de bevindingen van VERCAIGNE *e.a.* (2000; WALGRAVE, 2002), waarin ook werd vastgesteld dat jongeren van Belgische afkomst meer vermogensdelicten en minder persoonsdelicten rapporteerden dan jongeren van niet-Belgische afkomst. Anderzijds is deze uitkomst ook opvallend te noemen, gezien andere studies naar de relatie tussen afkomst en delinquent gedrag eerder op consistente wijze vinden dat jongeren van een andere afkomst meer delinquentie plegen en oververtegenwoordigd zijn in de criminaliteitscijfers ongeacht het type of de vorm (zie o.a. LAHLAH *e.a.*, 2013).

Wat opvalt bij de verklaringen voor zowel vermogens- als geweldsgerelateerde delinquentie (tweede onderzoeksvraag) is dat het oorspronkelijke 'effect' van afkomst minder sterk wordt of niet langer significant is wanneer er wordt gecontroleerd voor andere, theorie-gestuurde en inhoudelijk meer relevante variabelen. Daarbij blijken bij uitstek de schoolgerelateerde variabelen voor beide types van delinquent gedrag het grootste effect te hebben. De kans dat jongeren delinquent gedrag stellen is, ongeacht hun afkomst, groter wanneer jongeren in het technisch of beroepsonderwijs school lopen, al eens een jaar hebben gedubbeld, zich niet zo goed voelen op school en regelmatig spijbelen. Het op die manier vastgestelde belang van schoolwelbevinden ligt in lijn met nationaal en internationaal onderzoek (zie o.a. VETTENBURG & WALGRAVE, 2008; 2009; McARA & McVIE, 2010).

Bovendien valt in dit onderzoek op dat, bij beide delictvormen, slechts een beperkt effect uitgaat van de familiale sociaaleconomische status op delinquent gedrag. Bij de vermogensdelicten is er geen significant effect, bij de geweldsdelicten verdwijnt het oorspronkelijke (bovendien beperkte) effect na controle voor de schoolfactoren. Dit resultaat is enigszins verrassend, gezien de vaak centrale rol van deze factor in criminologische theorievorming in het algemeen en in verklaringen voor de oververtegenwoordiging van minderheden in delinquentiestatistieken meer specifiek. We vermeldden reeds eerder in deze bijdrage het structurele perspectief dat de sociaaleconomische achterstelling van minderheden als verklaring voor de oververtegenwoordiging ziet.

Hoewel uit dit onderzoek wel blijkt dat de familiale welvaartsgraad van jongeren van niet-Belgische afkomst significant lager is en dat hun ouders minder hoog opgeleid en vaker beiden werkloos zijn, fungeren deze indicatoren niet als verklaring voor delinquent gedrag, noch als verklaring voor het verschil in delinquent gedrag tussen beide groepen. Het is echter te kort door de bocht te stellen dat, op basis van deze bevindingen, sociaaleconomische status er niet (meer) toe zou doen als verklaring voor delinquentie. De vraag naar de betrouwbaarheid van de meting van sociaaleconomische status in deze studie is immers pertinent. Kan men, zoals wij dat hebben gedaan, de jongeren bevragen over de materiële positie van hun gezin? Om die reden is het belangrijk om in onderzoek bij kinderen en jongeren bijvoorbeeld ook de ouders zelf te bevragen; ongetwijfeld kan bij hen de graad van welvaart van het gezin beter in beeld worden gebracht, zodat de rol van deze materiële condities op een betrouwbaardere manier in kaart kan worden gebracht (ELCHARDUS, 2013: 351-352).

Eerder in deze bijdrage verwezen we naar het problematisch karakter van de tweedeling 'autochtoon' en 'allochtoon'. Dit debat werd recent ook in de publieke opinie gevoerd, onder andere naar aanleiding van het voornemen van de stad Gent om het woord 'allochtoon' te schrappen uit de eigen beleidsdocumenten en -communicatie¹⁰. LAHLAH *e.a.* (2013; zie ook VAN DER HAAR & YANOW, 2012) stellen terecht dat elke discursieve opdeling tussen (eerste, tweede, derde generatie) allochtonen en autochtonen nagenoeg de facto de onmogelijkheid inhoudt dat de eerste groep 'integreert' of opgaat in de tweede groep. Het is een vorm van wij/zij-denken die door SCHINKEL (2008; 2013) omschreven wordt als een sociaal-hypochondrische kramp waarbij de samenleving deze categorieën in stand houdt om de tegenstelling tussen wat zich "binnen" en "buiten" de samenleving bevindt, te reproduceren. We moeten ons allicht terecht afvragen in hoeverre het spreken over "allochtonen" en "tweede en derde generatie migranten" niet onzinnig wordt. Uit het in stand houden van de distinctie spreekt "het idee dat wie zoon of dochter van een migrant is, nog altijd geen onderdeel is van de samenleving en een afstand te overbruggen heeft" (SCHINKEL, 2008: 10; 2013: 1155-1156; VAN DER HAAR & YANOW, 2012). Zo wordt het integratieprobleem overgedragen op volgende generaties 'migranten' en 'allochtonen', terwijl de 'autochtoon' dispensatie van integratie geniet. De bij momenten nog steeds verhitte discussie over de wenselijkheid en relevantie van wetenschappelijk onderzoek naar de link tussen afkomst en delinquentie, staat een sereen debat en beter begrip deels in de weg. Rekening houdend met de bijzondere complexiteit van het onderzoek naar dit thema, hoopt deze bijdrage alvast aan te tonen dat een genuanceerde en doordachte – ook wat de lacunes van het onderzoek betreft – benadering recht kan doen aan de complexiteit van het onderwerp, en tevens mogelijkheden biedt tot een beter verstaan en meer gefundeerd debat rond dit thema.

REFERENTIES

- AVERDIJK, M. & ELFFERS, H. (2012). The discrepancy between survey-based victim accounts and police reports revisited. *International Review of Victimology*, 18, 2, 91-107.
- BAKKER, B.F.M., WALBERG, A., & BLOM, M. (2005). Jeugdige verdachten. In M. Blom, J. Oudhof, R.V. Bijl, & B.F.M. Bakker (Eds.), *Verdacht van criminaliteit. Allochtonen en autochtonen nader bekeken* (pp. 45-60). Den Haag: WODC.

¹⁰ In Nederland lijkt een gelijkaardige trend zich voor te doen waarbij in korte tijd de opeenvolgende ministers van Wonen, Wijken en Integratie, Ella VOGELAAR en Eberhard VAN DER LAAN (beiden PvdA) hebben aangekondigd de beleidsterm 'allochtoon' te vervangen omwille van de 'connotatie van uitsluiting' die de term impliceert (VAN DER HAAR & YANOW, 2012: 161).

- BILLIET, J. (2011). Mediacommunicatie over sociaal onderzoek op de korrel. *Samenleving & Politiek*, 18(1), 76-81.
- BLOKLAND, A., GRIMBERGEN, K., BERNASCO, W., & NIEUWBEERTA, P. (2010). Criminaliteit en etniciteit. Criminele carrières van autochtone en allochtone jongeren uit het geboortecohort 1984. *Tijdschrift voor Criminologie*, 52(2), 122-152.
- BOVENKERK, F. (2009). *Etniciteit, criminaliteit en het strafrecht*. Rede uitgesproken ter gelegenheid van zijn afscheid als hoogleraar criminologie aan de Universiteit Utrecht op 3 juni 2009. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- BRION, F. (2004). Een Nederlandse eigenaardigheid. Onderzoek naar criminaliteit van allochtonen. *Tijdschrift voor Criminologie, jubileumuitgave naar aanleiding van 30 jaar NVK*, 66-76.
- BROLET, C. (2006). Gewelddadige jeugddelinquenten te Brussel: profiel, criminaliteit en gerechtelijke reactie. In C. Eliaerts (Ed.), *Ernstige jeugddelinquentie: mythe of realiteit?* (pp.153-172). Brussel: VUBPress.
- COENE, G., DUMORTIER, E., HUISMAN, W., RUITER, S. & VAN STOKKOM, B. (2013). Levensbeschouwing, religie en criminaliteit. *Tijdschrift voor Criminologie*, 55, 2, 121-138.
- COPS, D. (2013). Over overlast. De determinanten van overlastperceptie bij verschillende etnische groepen. In N. Vettenburg, M. Elchardus, J. Put & S. Pleysier (Eds.), *Jong in Antwerpen en Gent. Bevindingen uit de JOP-monitor Antwerpen-Gent* (pp. 271-292). Leuven: Acco.
- COPS, D., OP DE BEECK, H., PLEYSIER, S., PUT, J. (2012). Cultureel-religieuze verschillen in de rapportage van het subjectieve welbevinden bij Brusselse jongeren. In I. Glorieux, J. Siongers & W. Smits (Eds.), *Cultuursociologie buiten de lijnen* (Liber Amicorum Mark Elchardus) (pp. 138-157). Tiel: Lannoo Campus.
- DIRECTORAAT-GENERAAL PENITENTIAIRE INSTELLINGEN (2012). *Jaarverslag 2012*. Brussel: FOD Justitie
- DUCHATEAU, K., VAN POECK, B., & HEBBERECHT, P. (2004). *Het levensverhaal van jongeren van Turkse en Marokkaanse origine met een instellingsverleden*. Gent: UGent, Onderzoeksgroep Criminologie en Rechtssociologie.
- FEYS, J. (1999). Etniciteit en criminaliteitsonderzoek. Enkele bedenkingen bij de mogelijkheid van onderzoek naar de relatie tussen allochtonen en criminaliteit. *Panopticon*, 6, 510-522.
- FOBLETS, M.-C., DJAIT, B., & PIETERS (Red.) (2004). *Mietjes en macho's: Allochtone jeugddelinquentie. Getuigenissen van autochtone en allochtone jongeren*. Acco: Leuven.
- HAEN MARSHALL, I. (Ed.) (1997). *Minorities, migrants and crime*. London: Sage.
- HEBBERECHT, P., DUCHATEAU, K. & B. VAN POECK (2005). Het levensverhaal van jongens en jonge mannen van Turkse en Marokkaanse origine met een instellingsverleden. *Panopticon*, 5, 10-31.
- HIRSCHI, T. (1969). *Causes of delinquency*. California: University of California Press.
- HOOGHE, M., VANHOUTTE, B., HARDYNS, W. & BIRCAN, T. (2011). Unemployment, Inequality, Poverty and Crime: Spatial Distribution Patterns of Criminal Acts in Belgium, 2001-06. *British Journal of Criminology*, 51(1), 1-20.
- JACOBS, D. & REA, A. (2007). Brussels youth: between diversity and adversity. Survey of secondary school students in downtown Brussels. *Brussels Studies*, 8, 1-16 (www.brusselsstudies.be).
- JENNISSEN, R.P.W., & BLOM, M. (2007). *Allochtone en autochtone verdachten van verschillende delicttypen nader bekeken*. Den Haag: WODC.

- JUNGER, M., WITTEBROOD, K., & TIMMAN, R. (2001). Etniciteit en ernstig en gewelddadig crimineel gedrag. In R. Loeber, W. Slot & J. Sergeant (Eds.), *Ernstige en gewelddadige jeugddelinquentie. Omvang, oorzaken en interventies* (pp. 97-128). Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- LAHLAH, E., VAN DER KNAAP, L.M., BOGAERTS, S. & LENS, K.M.E. (2013). Making Men Out of Boys? Ethnic Differences in Juvenile Violent Offending and the Role of Gender Role Orientations. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. Published first online 7 March 2013.
- McARA, L., & McVIE, S. (2010). Youth crime and justice: Key messages from the Edinburgh Study of Youth Transitions and Crime. *Criminology & Criminal Justice*, 10(2), 179-209.
- OP DE BEECK, H. (2012). *Strain en jeugddelinquentie: een dynamische relatie? Een toets van twee centrale verklaringsmechanismen uit Agnews General Strain Theory*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- OP DE BEECK H., PAUWELS L. & PUT J. (2012). Schools, strain and offending. Testing a school contextual version of General Strain Theory. *European Journal of Criminology*. nr.9 (1), 52-72.
- PAUWELS, L. & PLEYSIER, S. (2009). Self-report studies in Belgium and the Netherlands. In: Zauberman R. (Eds.), *Self-Reported Crime and Deviance Studies in Europe*. Brussels: VUBPress, 51-76.
- PAUWELS, L. & PLEYSIER, S. (2008). Crime victims and insecurity in Belgium and the Netherlands. In: Zauberman R. (Eds.), *Victimisation and Insecurity in Europe. A Review of Surveys and their Use*. Brussels: VUBPress, 39-64.
- PAUWELS, L., & SVENSSON, R. (2011). Exploring the relationship between offending and victimization: what is the role of risky lifestyles and low self-control? A test in two urban samples. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 17(3), 163-177.
- PLEYSIER, S. & PAUWELS, L. (2011). Als 'meten' niet noodzakelijk 'weten' is, hoe kunnen we dan beter 'meten' om meer te 'weten'? Methodologische kanttekeningen bij het meten van criminaliteit en onveiligheid. In: Aertsen I., Daems T., Haaren A., Hutsebaut F. & Maesschalck J. (Eds.), *Deviantie Wetenschap. Het domein van de criminologie*. Leuven: Acco, 115-124.
- PLEYSIER, S., VERVAEKE, G. & GOETHALS, J. (2010). Criminaliteit en onveiligheid bevraagd. Evoluties, methodologische knelpunten en uitdagingen bij de victim survey. In: Pauwels L. et al. (Eds.), *Criminografische ontwikkelingen: van (victim-)survey tot penitentiaire statistiek*. Antwerpen: Maklu, 9-26.
- ROGGEMANS, L. (2013). Homofobie en genderongelijkheid. In N. Vettenburg, M. Elchardus, J. Put & S. Pleysier (Eds.), *Jong in Antwerpen en Gent. Bevindingen uit de JOP-monitor Antwerpen-Gent* (pp. 247-270). Leuven: Acco.
- SCOYER, C. (2010). De nieuwe jeugdcrimineel: 14, Antwerps en gewelddadig? In F. Gazam, C. De Craim & E. Traets (Eds.), *Jeugddelinquentie: op zoek naar passende antwoorden* (pp. 67-79). Antwerpen: Maklu.
- SCHINKEL, W. (2008). Schaf het integratiebeleid af. *Tijdschrift voor Sociale Vraagstukken*, 4, 8-11.
- SCHINKEL, W. (2013). The imagination of 'society' in measurements of immigrant integration. *Ethnic & Racial Studies*. 36(7), 1142-1161,
- SKEKETEE, M., & JUNGER-TAS, J. (2008). De buurt verklaart jeugdcriminaliteit beter dan etniciteit. *Tijdschrift voor sociale vraagstukken*, 10, 12-15.
- SMET, V. (2006). Sociaal-wetenschappelijk onderzoek en beleid. Een analyse van het rapport Van San. *Ethiek & Maatschappij*, 9(2), 2-72.
- TONRY, M. (Ed.) (1997). *Ethnicity, crime and immigration*. Chicago: University of Chicago Press.

- VAN DER HAAR, M. & D. YANOW (2012). Allochtoon als metafoor en categorie. Over de handelingsimplicaties van beleidstaal. *Beleid en Maatschappij*, 38(2), 160-178.
- VAN SAN, M. (1998). *Stelen en steken. Delinquent gedrag van Curaçaose jongens in Nederland*. Amsterdam: Het Spinhuis.
- VAN SAN, M. (2008). Een wereld van verschil. Over het onderzoek naar criminaliteit en etniciteit in België en Nederland. In I. Weijers & C. Eliaerts (Eds.), *Jeugdcriminologie. Achtergronden van jeugdcriminaliteit* (pp. 283-300). Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- VAN SAN, M., & LEERKES, A. (2001). *Criminaliteit en criminalisering. Allochtone jongeren in België*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- VERCAIGNE, C., WALGRAVE, L., MISTIAEN, P., & KESTELOOT, C. (2000). *Verstedelijking, sociale uitsluiting van jongeren en straatcriminaliteit*. Leuven: KU Leuven, Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie & Instituut voor Sociale en Economische Geografie.
- VETTENBURG, N. & WALGRAVE, L. (2009). Maatschappelijke kwetsbaarheid op school. *Welwijs*, 20(3), 3-8.
- VETTENBURG, N. & WALGRAVE, L. (2008). Maatschappelijke kwetsbaarheid, school en verstedelijking. In I. Weijers & C. Eliaerts (Eds.), *Jeugdcriminologie. Achtergronden van jeugdcriminaliteit* (pp. 183-205). Leiden: Boom Juridische Uitgevers.
- VETTENBURG, N. (2012). Waarom jeugddelinquentie? In L. Walgrave (Red.), *Jeugddelinquentie in perspectief. Met een koel hoofd naar een geïntegreerde aanpak. Cahier Welzijnsgids* (pp. 47-66). Mechelen: Kluwer.
- VETTENBURG, N., ELCHARDUS, M., & PUT, J (Red.) (2011). *Jong in Brussel. Bevindingen uit de JOP-monitor Brussel*. Leuven: Acco.
- VAN DER HOEVEN, Q. (2006). Boekbespreking: 'Bodein M., & Annemans, G. (2005). Het dwaze taboe. Een meta-analyse van internationale en nationale studies omtrent 'criminaliteit & etniciteit'. Brussel: Uitgeverij Egmont'. *Tijdschrift voor Sociologie*, 2, 178-186.
- VAN DER LEUN, J., KROMHOUT, M., EASTON, M., & WEERMAN, F. (2010). Criminaliteit, migratie en etniciteit. Nieuwe richtingen binnen een complex en beladen onderzoeksterrein. *Tijdschrift voor Criminologie*, 52(2), 107-121.
- WALGRAVE, L. (2001). Allochtone jongeren en criminaliteit. Over taboe, politieke en wetenschappelijke correctheid. *De Juristenkrant*, 40, 2-3.
- WALGRAVE, L. (2002). Taboe of vooroordeel. Verantwoord onderzoek van allochtone jongeren en criminaliteit. *Alert*, 28(1), 84-92.
- WIKSTRÖM, P-O.H. (2004). Crime as alternative. Towards a cross-level situational action theory of crime causation. In J. McCORD (Ed.), *Beyond empiricism: institutions and intentions in the study of crime. Advances in criminological theory 13* (pp. 1-37). New Brunswick: Transaction.
- WIKSTRÖM, P-O.H. (2008). In search of causes and explanations. In R.D. KING & E. WINCUP (Eds.), *Doing research on crime and justice* (2nd ed.) (pp. 117-140). Oxford: Oxford University Press.